

Spreewald, Efterår 2023

Dansk Caravan Klub Øst

af Mette Mølgaard

Foto: Flemming Bøgvad og Mette Mølgaard

Fra den 15. til den 23. september 2023 var vi 24 enheder fordelt på 48 personer, der boede på Campingpladsen Spreewald Natur Camping am See, Seestrasse 1, Hindenberg 03222 Lübbenau.

Campingpladsen

Campingpladsen ligger ved en lille sø, der er et levn fra en af brunkulslejerne. Campingpladsen strækker sig halvvejs rundt langs søen. Fra receptionen kan man se direkte over til den sidste campingvogn på den modsatte side, der hvor 60 fastliggere bor. Hovedvejen ned gennem campingpladsen har ca. 2-5 campingpladser på hver side, i alt 100 pladser. Vi fik et stort område på højre side af hovedvejen bort fra søen, men med 3 minutters gang dertil. Meget tæt på et servicehus med det hele, dog lidt for få baderum.

Vi havde de nederste grønne pladser H og L samt I og J i midten. Der er også hytter, hvor et enkelt par fra stævnet boede. De var ganske udmærkede, med alt hvad der var nødvendigt, dog ikke videre hyggelige.

Og lige ved siden af receptionen var der en rigtig god italiensk restaurant, Casa Monello 2.

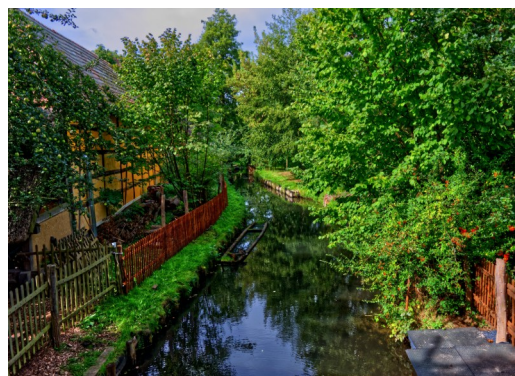

Spreewald

Spreewald er Europas største indlandsdelta med moser, enge, marker, søer, kanaler og lavtliggende skove. Området ligger vest for byen Cottbus i delstaten Brandenburg, ca. 100 km sydøst for Berlin. Det dækker med sine omkring 500 km² et område, der er ca. 15 km langt og 7 km bredt. Efter den sidste istid, da Spree delte sig med over 200 flodarme, forsumpede området og ede til med især elletræer og poppeltræer. I dag er der 120 kanaler og åer (fliessen) med en samlet længde på over 1500 km fra det sted, hvor Spree deler sig, til den igen samler sig.

Floden Spree har sit udspring i Lausitzer Bergland nær grænsen til Tjekkiet og løber 400 km gennem delstaterne Sachsen, Brandenburg og Berlin. Spree munder ud i floden Havel i Spandau ved Berlin, der igen munder ud i Elben, der via bl.a. Hamburg munder ud i Nordsøen ved Cuxhaven.

Spreewald er et område med en unik geografi, hvor båd fart i generationer har været det mest effektive transportmiddel. Og stadig er der boliger på nogle af øerne, hvortil man kun kan komme med båd (kahn). På sin vis minder Spreewald om Venedig, blot er det ikke en bykultur, men et landligt område. Det bliver da også kaldt vernerens Venedig eller Tysklands landlige Venedig.

Spreewald blev i 1991 udnævnt af UNESCO til biosfærereservat. Der er kortlagt 900 plantearter, 138 ynglende fuglearter, 45 arter af pattedyr foruden masser af sommerfugle, padder, krybdyr, muslinger og snegle. (Biosfærereservat er en international betegnelse for visse typer naturreservater, der er beregnet til at demonstrere et afbalanceret forhold mellem mennesker og natur).

I Danmark blev Grønland udnævnt til biosfærereservat 1977, hvorefter det blev ophævet i 2019. I 2017 blev Møn, Nyord og Bogø udpeget som biosfærereservat.

Agurker som varemærke

Omkring halvdelen af arealet i Spreewald er udlagt til landbrug, der overvejende dyrkes økologisk for at beskytte naturen. Bønderne i det lavtlandede område dyrker især agurker, peberrod, asier og græskar. Agurkeavlerne producerer f.eks. 50.000 tons agurker, der bliver syltet eller saltet i utallige smagsvarianter.

Sorberne

Spreewalds oprindelige befolkning er sorberne – det mindste slaviske folk i Europa og ét af fire anerkendte mindretal i Tyskland. De andre er friserne, sinti/roma og danskerne.

Sorberne/venderne er et af de vendiske folkeslag, som har optrådt blandt andet i Danmarkshistorien i vikingetiden frem til midten af 1100-tallet. Venderne boede på østersøens sydkyst i Holsten, samt på Fehmern og Rügen og var en del af det danske rige. I 1168 slog Biskop Absalon og Valdemar den Store venderne ved et slag på Rügen, hvor en træstatue af en af deres guder Svantevit (gud for ungdom, frugtbarhed og krig) blev væltet og brændt af den danske konge, og venderne blev drevet på flugt.

De ældste beretninger om sorberne går helt tilbage til år 600, da slaviske folk bosatte sig mellem floderne Elben og Oder. Betegnelserne vender og sorber dækker over det samme, hvor ordet vender ikke er begrænset til et folkeslag, men er en betegnelse for alle germanernes slavisk talende naboer, mens sorber især dækker over folk af tjekkisk og polsk afstamning.

Mange sorbere er i dag flyttet til de tyske storbyer, hvor de er ophørt med at eksistere som selvstændigt folk. Men i Spreewald og Lausitz bor stadig ca. 40.000 – 60.000 sorbere, som kæmper for at bevare deres sprog og kultur mod "germanisering".

Ved festlige lejligheder er der stadig en del, der bruger den sorbiske folkedragt, der især for kvindernes vedkommende er meget karakteristisk med en storslået hovedbeklædning – et tørklæde spændt op om stift pap på en særdeles kunstnerisk måde.

Sorbisk sprog

Sorberne har haft deres eget sprog og også et skriftsprog fra midten af 1500-tallet. Skriftsproget opstod, da de bibelske skrifter blev oversat. Der findes både ober-sorbisk sprog, der minder om tjekkisk, og nieder-sorbisk sprog, der minder om polsk.

Det er især det nieder-sorbiske sprog, der tales, hvorimod ober-sorbisk for de fleste blot findes som stednavne.

Daglig rutine

Gåtur omkring søen

Hver morgen var der en lille times gåtur rundt om søen. Der var en mindre fast kerne af deltagere bl.a. 4 hunde sammen med deres ejere, mens andre var med on/off. Turen omkring søen var meget afvekslende. Den første del lige uden for campingpladsen gik langs campingpladsen på den ene side og en mark på den anden side hen til selve landsbyen Hindenburg. Den ene dag var vi så heldige, at kirken var åben, og vi fik lov til at bese den. Den var i en ret ringe stand. Efter landsbyen kom vi ind på en stor eng, hvorefter vi gik ind i skoven det sidste stykke, før vi var tilbage på campingpladsen. Det var en fin måde at starte dagen på, og især hundene var glade, da de kunne løbe frit på engen og i skoven. Tæt ved campingpladsen var der etableret en hundestrand, hvor de også kunne boltre sig.

Information

På standeren var der hængt en opslagstavle med dagens aktiviteter og eventuelle ændringer. Samt næste dags aktivitet.

Fredag den 15. september 2023. Standerhejsning

De fleste kom i løbet af dagen. Enkelte var dog kommet tidligere på ugen. Når man anmeldte sig, blev man ført af et lille elektrisk køretøj til sin plads. Det var campingpladsen, der fordelte pladserne afhængig af ankomsttid og hvilken størrelse vogn, man havde.

Kl. 19 var der standerhejsning. Standeren var sat op tæt ved Dorthe og Leifs campingvogn, og der var plads til os alle. Vi fik hejst flaget og sunget, og der var drinks af forskellig slags til alle. Vejret var med os. Det var en lun og dejlig aften. Klokken blev mange, før de sidste gik hjem.

Lørdag/søndag den 16/17. september 2023.

Spreewaldfest i Lübben

Denne weekend var årsagen til, at stævnet til Spreewald netop lå i denne uge. Den store Spreewaldfest i Lübben, som finder sted den 3. weekend i september hvert år. I år var det den 43. gang, at Spreewaldfesten fandt sted i Lübben med ca. 30.000 deltagere.

Lübben er en by med 14.800 indbyggere i den tyske delstat Brandenburg. Byen er administrationsby i Landkreis Dahme-Spreewald og ligger i landskabet Niederlausitz.

Overalt i byen var der boder som til markedsdage, og Breite Strasse var omdannet til en stor festplads. På torvet var der store serveringstelte, hvor man kunne gå lidt i læ for den bagende sol og få slukket tørsten. Madboder foruden utallige restauranter var der overalt, så man kunne også få stillet sulten.

På torvet var der en scene med varierende underholdning, bl.a. Goyatz-blæserne med "Günni" den syngende Spreewald-entertainer, der har en helt bestemt Spreewald-agurke-sang, som alle kender og kan synge med på. Hele dagen gik grupper af folk rundt i byen klædt i deres fineste tøj fra 1820-1850, hvor et stort antal sorbere udvandrede til Amerika. Der var tivoli i byen med pariserhjul og andre forlystelser. På slotsøen var der underholdning for børn, samt udsækningssteder fra telte/vogne, hvor man kunne nyde en drik i ro og fred lidt væk fra det myldrende centrum.

Vejret var fantastisk, hvilket det faktisk var under hele stævnet.

Vi gik rundt i smågrupper eller parvis og stødte jævnligt ind i hinanden, da byen nu heller ikke var så stor.

Søndag eftermiddag var højdepunktet på hele festivalen. Den store bådparade, Kahn Korsoen. I alt 49 dekorerede både sejlede ad en bestemt rute. Leif havde tegnet ruten ind på alle de kort, som var uddelt i vores poser. Så man vidste nogenlunde, hvor man kunne se noget. Folk stod linet op langs ruten og på broerne, og hvor der ellers var plads til et par ben.

Bådene startede klokken 14.00 fra Slotsøen og blev stille og roligt padlet til Kærlighedsøen og tilbage til havnen ved strandcaféen. Det var en lind strøm af både, hvor hver båd repræsenterede en klub, en forening eller et erhverv f.eks. gymnastikhold, folkedansere, gymnasiet, jagtforeningen og brandvæsnet. Det fremgik af udstyret på bådene, tøjet, bannere mm. Alle bådene var flot pyntet med blomster, grøntsager og andre ting. F.eks. havde strikkeklubben dekoreret deres båd med strikkede stykker tøj på en tørresnor. Alt i alt var der en fantastisk fin stemning. Der blev kastet alskens ting ind fra bådene. Som regel slik, og børnene - såvel som en del voksne - havde kronede dage med at indsamle det. Der blev også kastet bolde, øl på flaske, små bitre og ikke mindst syltede agurker ind. Hele små anretninger blev langet ind til folk på årebladene bl.a. pandekager, fedtemadder, ristede pølser og papkrus med øl eller sekt. Paraden varede et par timer, og så var vi også godt trætte af at have stået.

De fleste tog tilbage til campingpladsen, men vi var en lille gruppe, som blev for at opleve højdepunktet i koncertrækken søndag aften med Ute Freudenberg & Band. Det var hendes afskedsturné og en fantastisk dejlig oplevelse. Hun er et af ikonerne fra DDR tiden, men hun blev også kendt i Vesttyskland, hvortil hun flygtede i 1984. Hun spillede i 1½ time, og folk stod og sang med på de fleste af sangene.

En anden farverig begivenhed fandt sted i Lübbenau, hvor kunstnere indenfor billedmaling sad i et telt på torvet og tegnede og malede ud fra temaet "broer i Spreewald", og kunstnere, der lavede træskulpturer, stod midt på torvet med hammer, mejsel og sav.

Mandag den 18. september 2023. Kahn-tur

Lübbenau – Gasthaus Wotschofska - Lehde - Lübbenau

Vi mødtes kl. 9.30 ved receptionen, hvor bussen holdt. Den kørte os til indgangen til slotsparken ved Schloss Lübbenau, som vi gik igennem til bådepladsen lige ved campingpladsen i Lübbenau.

Slottet er oprindeligt et middelalderligt voldgravsslot. Omkring 1600 blev det omdannet til et slot i renæssancestil og i perioden 1817-1839 fik det sit nuværende udseende. Parken blev anlagt i 1820 i engelsk landskabsstil. Den adelige familie von Lynar boede der til 1928, hvor byen Lübbenau overtog slottet. Siden 1945 har slottet fungeret som hospital, kurhjem for børn, mor-baby hjem og landambulatorium. I 1963 blev ambulatoriet lukket, og slottet stod da tomt og forfaldt.

Imidlertid fattedes der interesse for slottet i 1969, og de næste 8 år blev det istandsat til kursuscenter, træningscenter og salgs- og lagerområde. I parken blev der bygget kolonihaver, en pramhavn og en campingplads. Efter genforeningen i 1989 blev slottet tilbageleveret til familien von Lynar, der renoverede det og ombyggede det til et firestjernet hotel og konferencecenter. (140 euro – 375 euro pr. nat for et dobbeltværelse, 480 euro på tilbud for 7 nætter. Så boede vi godt nok lidt billigere).

(en sjov beskrivelse fra [www. Spreewald-info.de](http://www.Spreewald-info.de) : ”et slot er et stort hus eller en gruppe af huse. Der bor eller boede en adelsfamilie. Adelen var mennesker, der fra fødslen havde flere rettigheder end andre”).

Der var 3 fine kahns med 3 veloplagte færgemænd, og inden længe var vi fordelt i bådene. Vi blev staget frem opstrøms, og undervejs fortalte færgemændene om de forskellige ting, vi kom forbi, og om livet, traditionerne og arbejdet i de forskellige huse langs kanalerne, og også lidt om livet i Spreewald generelt. Vejret var pragtfuldt. Sol, varmt og ikke for varmt, vindstille. Færgemændene stager sig frem, hvilket er muligt, da kanalerne ikke er dybere end 1-1,2 meter. Færgemandens træstage ender i et 20 cm bredt metalskaft med to gafler, der er gode til at sætte fra med. Denne metode er modsat gondolierernes i Venedig, hvor de padler sig frem.

Undervejs havde vi en lille times pause på traktørstedet Wotschofska, hvor vi fik frokost. Betjeningen var tjep, og vi fik alle det, vi havde bestilt, også selvom vi absolut ikke var de eneste, der gjorde holdt der. Flot klaret.

Post

Posten bliver i sommerhalvåret omdelt af det stagende postbud. I vinterhalvåret er det kun postkasserne på fastlandssiden, der bliver betjent. Så husene på øerne har en postkasse på hver side af kanalen. En sommerpostkasse og en vinterpostkasse.

Der er opsat byskilte på kanalerne lig dem, man har på landevejene. Og kanalerne har kanalnavne, så posten kommer frem til den rette modtager.

Husmænd

I gamle dage var der i dette område ca. 80 husmænd, der hver havde lidt jord til at dyrke kartofler, løg, kål og peberrod til eget forbrug og agurker og græskar til salg. De havde hver ca. 10 køer og et græsareal, der gav nok hø til kvæget. I dag er der kun 2 større landbrug tilbage. De fleste andre er beskæftiget i andre fag. Indtil 1950'erne var mange beskæftiget i de 4 store brunkulslejer omkring Cottbus. Men nu er turismen den største beskæftigelse.

I dag høstes høet og sættes på stager for turisternes skyld, og stagerne står som regel tæt ved kanalen, så høet er let at få fat i. Det meste hø bliver dog i dag presset hårdt sammen og opbevaret i lufttæt emballage, ensillage/wrap.

Skole

Indtil 1952 var der en folkeskole i Lehde med 1.- 4. klasse. De ældre skulle til Lübbenau og for videregående uddannelser til Cottbus. Al undervisning foregår på tysk. I dag undervises der kun på enkelte skoler i, men ikke på sorbisk. Sproget er ved at uddø. Vores færgemand fortalte, at han er født og opvokset i Lübbenau, han bor og arbejder der, men han taler ikke sorbisk. Arbejdet som færgemand er deltidsarbejde. I det daglige er han receptionist på et hotel.

Cykelstier

Det er let at cykle i Spreewald og en god måde at opleve landet og naturen på. Der er en 260 agurkecykelsti (gurken-radweg) gennem sorbernes land, igennem afvekslende natur og hyggelige landsbyer. Og masser af andre cykelstier, som er anlagt som rundture med start og slut samme sted. Turene er mellem 4 – 25 km lange. Mange steder kan man leje cykler.

Sluser

I dette område af Spreewald er forskellen på vandstanden 2,43 m. I alt er der en vandstandsfor­skel på 15 meter. Vi kom igennem flere sluser, hvoraf et par var betjent, mens én var ubetjent. Så måtte en af færgemændene op og dreje på de forskellige hjul, hvide i de rigtige stænger for at lukke og åbne lågerne. De betjente sluser var bemandede med frivillig arbejdskraft. Deres "løn" var drikkepenge. Derfor var det også vigtigt at lægge penge i de kurve, der var anbragt i slusen i nå-højde fra Kahnen.

Hvis man lejer en kano, kan man komme ud for, at man selv må op og åbne for sluserne. Det kan være en sjov udfordring at sætte sig ind i åbne/lukke mekanismerne - og selv at betjene dem i de forskellige slags sluser.

Naturen

I mange af kanalerne er brinkerne for­stærket med træstolper, og det offentlige foretager jævnligt grødeskæring med le og rive. I sin tid for flere århundreder siden, da venderne kom hertil som flygtninge fra bl.a. Fehmern og Rügen fordrevet af Valdemar den Store, gravede de nye kanaler i de sumpede områder for at afvande og omdanne jorden til marker. Næsten alle de små kanaler, Fliessen, er således håndgravede. I udkanten af det tætte kanalområde er der i nyere tid anlagt flere store afvandingskanaler, der kan tage imod vand ved oversvømmelser.

Vi hørte fugle og fugle og fugle. Masser af dem. Vi så ingen pattedyr, men ofte ser man oddere, bævere, vildsvin og råvildt. Der er endda ulve, men de er sjældne at få øje på. Der er et meget rigt dyreliv. Turen langs kanalerne var en lise for sjælen. Bare at se hen over vandet, ind i skoven, alt det grønne, det blå. I vandet lever stort set alle arter af mellem-europæiske ferskvandsfisk. Hele den første del af turen var gennem skov, marker og enge. Den sidste del efter Lehde var mest bebyggelser, men med store haver ned til kanalen.

Der var enkelte myg, men en af færgemændene fortalte, at dem skulle vi være glade for. Frøer lever af myg, storke lever af frøer, stor­ken kommer med babyer, babyer vokser til og betaler vores pension.

Transport

Som sagt var kahns (pramme) det vigtigste transportmiddel. I dag bruges de stadig til at transportere mennesker, dyr og afgrøder fra de øer, der ikke er forbundet med fastlandet. Om foråret er der mange steder, hvor kvæget går frit, da kanalerne er naturlige hegn. Om efteråret bliver de hentet i kahns til deres vinterhi. Et bur er fastgjort på tværs af 2 kahns, og der anbringes kvæget. Det samme med får og geder.

Brandvæsenet har kahns parate til at rykke ud. I dag er de dog udstyret med påhængsmotorer. Og om sommeren kommer postbudet stagende til øerne med breve og pakker.

Tirsdag den 19. september 2023

Dagen var til egen disposition. Af seværdigheder blev blandt andet set:

Cottbus

Cottbus er hovedstaden i Spreewald. Det er en hyggelig by med gamle bymure, og der er livligt omkring det gamle torv, Altmarkt, midt i byen. Navnet Cottbus blev første gang nedskrevet i 1156. Bymuren blev påbegyndt i det 14. århundrede.

Cottbus fængselsmindesmærke

Cottbus fængselsmindesmærke er placeret på et sted, der blev brugt som tilbageholdelsesområde fra 1860 til 2002. Talrige mennesker blev fængslet her af politiske årsager, især mellem 1933 og 1945 (nazi-tiden) og mellem 1951 og 1989 (stasi-tiden).

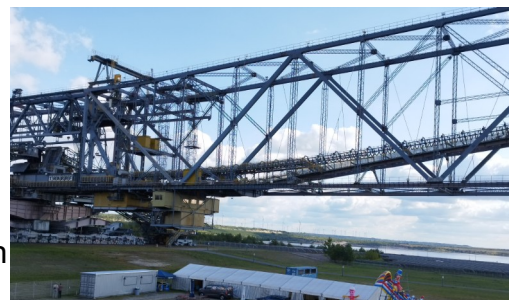

Omdrejningspunktet for mindesmærkets arbejde er konfrontationen med politisk uretfærdighed under det nationalsocialistiske terrorstyre og tiden i DDR. Der er både permanente udstillinger og særudstillinger, som viser politisk uretfærdighed fra begge tyske diktaturer i det 20. århundrede. Biografier om tidligere politiske fanger er af særlig betydning. Fokus er på årsagerne til deres fængsling, fangernes livshistorier og deres forsøg på at bevare deres værdighed selv under uværdige forhold.

Her sad bl.a. Kirstine Fiil Sørensen ('Tulle')(27 år), Hvidstensgruppen, november 1944.

F60, Et nedlagt brunkulsleje med en kæmpe brunkulsmaskine

Brunkul dannes ved iltfri og ufuldstændig omdannelse af begravede, døde rester af planter, som i lighed med tørv ofte kan genkendes. Brunkuls omdannelsesgrad ligger mellem tørv og stenkul. De fleste brunkulsforekomster findes i aflejringer fra Tertiærtiden og er op til 60 mio. år gamle. Brunkul anvendes hovedsageligt som brændsel til produktion af elektricitet og fremstilling af paraffin.

I DDR-perioden var området berøgt for sine store brunkulslejer. Brunkul spillede en central rolle i den østtyske industri både som energikilde og i forbindelse med fremstilling af tekstiler, der hvor plantefibre var anvendelige. Således er der rundt om Cottbus store kratere af gamle brunkulslejer, som blev udgravet af store gravemaskiner og efterlod en ørken af sand i kilometerstore grave. Flere af disse grave er nedlagt og gendannet som naturreservater, idet de bliver fyldt op med vand og udlagt som søer med dertilhørende strande.

Ikke alene naturen blev ødelagt, men flere landsbyer er blevet jævnet med jorden, så man kunne få brunkul til industrien.

Tæt på Cottbus ved Bergheidersøen er der lavet et museum, hvor man formedelst 40 euro kan komme op i en af de kæmpestore udvindingsmaskiner, F 60, og få en fantastisk udsigt over en stor del af Spreewald. Selve maskinen er 504 meter bred, lige så bred som Eiffeltårnet er højt.

Bismarck-tårnet i Burg

Det 27 m høje udsigtstårn på Schlossberg blev bygget i 1915-17. Derfra har man et fantastisk udsyn ud over Spreewald-landskabet.

Siden det 8. århundrede f.kr. tilbage i bronzealderen har der været en befæstet struktur, et voldanlæg på stedet. Stednavnet Burg går formentlig tilbage til fæstningen på Schlossberget, og senere i jernalderen blev der bygget et slot, som af uvisse årsager blev forladt. Stedet blev igen bebygget i det 10. århundrede e.kr., efter at slaverne/sorberne/venderne var begyndt at komme. De kom til området 6-700 e.kr.

Møllen i Straupitz, en hollandsk vindmølle

Den hollandske vindmølle i Straupitz er den sidst fungerende trevejs-vindmølle i Europa til bearbejdning af korn, træ og olie. Hollændermøllen blev udbygget som en kornmølle i 1850 i stedet for den gamle stubmølle, der blev bygget omkring 1640.

En hollandsk vindmølle er en vindmølletype, som er karakteriseret ved, at kun hatten er bevægelig i modsætning til stubmøllen, hvor hele møllen drejer om en stub.

I 1885 blev møllen udvidet til at omfatte et savværk, og i 1910 kom oliemøllen til. I 1923 ødelagde et lynnedslag vingerne, hvorfor møllen blev ombygget til elektrisk drift foruden vindkraft. Efter den gradvise lukning fra midten af 1960'erne begyndte de første genopretningstiltag i 1994. Hele mølleanlægget blev renoveret i 2001/2002, hvor mølletårnet fik ny hætte og nye vinger.

Her fremstilles **linolie**, på dansk hørfrø-olie eller jomfrulinolie, som indgår i nationalretten med quark og pillekartofler. Hørfrøene kommes i en beholder, vaskes og gennempustes for at fjerne urenheder. Derfra kommer de ind i en valse, hvor de bliver flækket og knust. Massen herfra bliver varmet op til 25 grader, tørret og under et tryk på 300 bar presset. Ud kommer rå linolie og linkager, der er den faste bestanddel af kornet. Den grumsede koldpressede linolie filtreres, så slimaterialet fjernes, og kommes på flasker. Af 18 kg hørfrø bliver der 4,5 liter olie. Selve slimaterialet, der sidder tilbage i filtrene, kan bruges som peanutbutter på brød og har en nøddeagtig smag, eller som en af ingredienserne i en kosmetisk muddermaske. Linkagerne knuses og kan bruges som müsli, rasp mm. Alt bliver brugt.

I nærheden af vindmøllen har man bygget en **ny oliemølle** for at imødekomme den tiltagende efterspørgsel. Selv dyrker de ikke hør nok til at imødekomme efterspørgslen, men importerer størstedelen af hør fra Kazakhstan. Teknikken er efter nøjagtig samme princip som for den konventionelle olie. Den nye teknologi er udelukkende lavet af rustfrit stål, og arbejdsforholdene er blevet væsentligt forbedret. Det kan ikke sammenlignes med det hårde arbejde i den historiske oliemølle, da oliemølleren dér flytter 3,5 til 4 tons masse under et normalt skift. Den nye oliemølle er endnu ikke åbnet for offentligheden.

Kornmøllen har til huse i mølletårnet. Den fuldt bevarede teknologi svarer til en typisk håndværksmølle fra omkring 1930. Den er fuldt funktionsdygtig og kunne tidligere forarbejde omkring 1,5 ton korn til mel. Den historiske stenslibeprocess blev brugt til at fremstille fodermel af alle typer korn. I dag bruges det til at lave fuldkornsrugmel.

Savværket fra 1885 har 2 savrammer, én lodret ramme (også kaldet helramme) fra 1885 med en åbning på 45 cm og en vandret ramme fra omkring 1905 med en åbning på op til 1 m. Den lodrette ramme kan endda betjenes, når vindstyrken er 6 eller derover, hvilket dog er meget sjældent i Straupitz. Den vandrette ramme har kun ét savblad, så du kan kun save ét bræt eller en planke ad gangen. Da der ikke er løfteteknologi i savværket, skal træstammerne flyttes med ren muskelkraft. Plankerne skal også fjernes fra transportvognen ved hjælp af muskelkraft.

Straupitz landsbykirke/ Schinkelkirche

Straupitz landsbykirke er en protestantisk kirke. Den blev bygget i 1832 efter planer af den preussiske arkitekt Karl Friedrich Schinkel. Det er derfor, den også er kendt som "Schinkelkirche". Med dens usædvanlige store størrelse, dens lange, synlige dobbelttårnsfacade og dens fuldstændigt bevarede originale indretning repræsenterer den et højtstående arkitektonisk monument af national betydning.

Vendisk-tysk dobbelkirke i Vetschau

Kirken stammer fra det 13. årh., og i 1540 blev den lutheransk. Den brændte i trediveårskrigen første år (der som udgangspunkt var en religionskrig (1618 – 1648) mellem katolikker og protestanter og samtidig en konflikt om overherredømmet i det tysk-romerske rige).

Lige efter trediveårskrigen byggede venderne en kirke på ruinerne, men tyskerne havde nu fået mere magt i området. De ønskede at markere sig og byggede derfor en tysk kirke klods op ad den vendiske i 1694. Side om side står den enkle vendiske landsbykirke og den rigt udstyret senbarokke tyske kirke. De er forbundet af et sakristi.

Leide

En tur til Leide, hvor man føler, at man er kommet langt ud på landet. Vejen ender i et udsænkingssted ned til en kanal, hvor man også kan leje kanoer og komme på en padletur i ingenmandsland (sådan føles det, da det er godt væk fra de større byers mange padlere).

Happy Hour kl. 17.00

Vi mødtes foran Dorthe og Leifs campingvogn, hvor vi fik snakket om dagens oplevelser. Dorthe havde smurt de lækreste små sandwich med kyllingesalat, skinkesalat og æggesalat. Vejret var stadig vidunderligt, og igen blev det sent, før de sidste gik til køjs.

Onsdag den 20. september 2023

Frilandsmuseum Lehde

Vi kørte afsted i egne næsten fyldte biler i så fin en kortege som muligt. Det tog en lille halv time at komme til parkeringspladsen, og derfra var der et kvarters gang til museet. Det er et lille, men hyggeligt museum. Vi gik rundt i små grupper, og oplevelserne var meget forskellige. Museet består af 10-12 oprindelige bygninger, der er flyttet til museet.

Husene

Husene er bygget af poppel- og elmetræ, som der er rigeligt af i skovene. De er lige ved hånden og billigt materiale. Fra et poppeltræ blev fældet, til det kunne bruges til huse, gik der 20 år med bearbejdning af træet, men så kan det også holde i 3-400 år. De første 5 år blev træet lagt under vand. Så blev det savet i brædder, der igen skulle ligge i vand. Så skulle det tørre, og der var endnu flere bearbejdningsstadier, før det kunne bruges. To generationer kunne godt arbejde med den samme træstamme, før den indgik i et husbyggeri. Husene står på et punktfundament, der består af flade sten med en lille afstand imellem, således at når kanalerne går over deres bredder, er husene hævet over vandstanden.

Husene stammer fra perioden 1775 – 1920. På alle gavle var der **et slangesymbol**: To slanger med krone på hovedet, der krydser krop og kigger i hver sin retning. Slangekongen forhindrer sygdom og brand i at ramme huset. Det sidste er især meget vigtigt med de stråtækte huse, der står tæt. Brand i et hus kunne sprede sig til alle huse i området, og det var katastrofalt. Selv Kahn-garagerne er forsynet med slangesymbolet.

Brand

I år den 07.07.2023 brændte mere end et 15 hektar stort skovområde i Dahmeområdet i Spreewald. 140 brandfolk og 40 brandslukningsfartøjer – både biler og kahns - deltog i slukningen. Branden rasede i 7 timer, før den kom under kontrol. Trods moderne udstyr, mange mænd og meget materiel blev et stort område alligevel nedbrændt. Så kan man godt forestille sig, hvor farligt det var i sin tid med meget mindre effektivt udstyr og meget færre brandfolk.

Brandbilerne var dengang kahns med håndpumper, og vand havde de jo nok af. Stadig i dag er der pumper ude på øerne – nu elektrificerede.

Brandbådehuset blev i sin tid betjent af frivillige. Men ved brand deltog alle.

Liv og arbejde

Rundt om i husene var der billeder med tilhørende tekster, og der var illustrerende plancher, der viste situationer fra det daglige liv og arbejde både i hverdagene og i det mere sæsonbetonede arbejde. Vi fik også et indblik i festerne især bryllupper og religiøse begivenheder f.eks. påskeægsmaling. Et sted vistes en film fra 3 forskellige årtier inden for det sidste århundrede om dagliglivet og agurkeproduktionen, hvor man kunne se udviklingen.

Der var inventar som møbler og modeller, der illustrerede det daglige liv, de sociale og kulturelle traditioner, placeringen i det sociale hierarki, måden at indrette sig på og arbejdsdelingen mellem mænd, kvinder og børn. F.eks. var der i det første hus en stor dobbeltseng i stuen, den store Spreewalder-familieseng, som var 150 år gammel, hvor det unge par, hans forældre og et par børn sov side om side. Der var ikke meget privatliv i sengen. Men formeringen klarede man andetsteds, og de mange børn var da også tegn på, at det lykkedes.

Redskaber

Der var redskaber til fremstilling af husgeråd, tøj og arbejdsredskaber f.eks. spande. Man fik et fint indtryk af dagligdagen, hvordan husene blev opvarmet, hvordan køkkenet fungerede, hvor husdyrene opholdt sig om vinteren, hvilke aktiviteter de enkelte havde om vinteren, f.eks. spinde, snakke, væve, lave træsko, slå reb, fremstille keramik og også lave legetøj. Desuden blev de tilbagevendende daglige sysler vist f.eks. tøjvask, hvorved man også fik et fint indtryk af tøj fra inderst til yderst. F.eks. blev kvindernes underbukser ikke syet sammen i skridtet, så det var bare om at sætte sig og forrette sin nødtørft. Mændenes blev ikke syet sammen foran, så de havde det også let.

Der var andre redskaber, der illustrerede hvilket erhverv, ejeren havde haft. Et af husene havde været bådebyggerens arbejdssted. Han kunne på et godt år bygge mere end 800 kahns. Han havde en lille gruppe mænd til at hjælpe sig, og vi kunne følge hele processen fra et nyfældet elletræ til den færdige båd. Vi var så heldige at gå sammen med Klaus, som kunne fortælle indgående om selve bearbejdningen af træet, hvordan man bøjede plankerne, og hvordan elletræet blev behandlet for at blive smukt og stærkt.

Et sted så vi bødkerens arbejde. Især spande og tønder, store som små til opbevaring af agurker. Et af ordsprogene omkring agurker er: sydfrugter forgår, sure agurker består.

I et bageri blev der bagt brød, når der ikke var mere. Der var ikke tale om madspild. Først når alt brød var spist, blev der bagt nyt i store portioner, nu ovnen var varm. Og de sidste brød kunne godt nok være temmelig tørre.

Køkkenhaven

Og så køkkenhaven. Agurker og græskar blev dyrket med henblik på salg. Det var hovedindtægten for de mange små husmænd i Spreewald. De solgte dem til agurkefabrikkerne, der forarbejdede dem og solgte dem videre til store dele af Tyskland.

Til eget brug dyrkede de også kartofler, løg, kål og peberrod. Desuden havde de frugttræer med æbler, pærer, kirsebær og blommer. Og alle havde enge med græs, så de kunne høste hø til dyrene til vinteren. En ko fortærede ca. en stor høstak i løbet af en vinter.

Cikorie blev dyrket flere steder. Den har en ret bitter smag. Selv roden blev i sin tid brugt som kaffeerstatning. I dag høstes cikorien, toppen skæres af, og den lægges på lager. De kan tåle frost, og når den begynder at spire med en kållignende top, skæres denne af og bruges kogt og overhældt med linolie som tilbehør til hovedretter. Julesalat er de hvide kompakte skud af cikorieplanten.

Nogle guider gik rundt mellem husene og de var villige til at fortælle om det, man kunne se. Og mere til.

Det var en spændende oplevelse.

Aften, langt langbord

Om aftenen lavede vi et langt langbord. Det var superhyggeligt, og festen i det fri fortsatte til ret sent. Dejligt at vi havde området næste for os selv. Vi behøvede ikke at tænke på andre beboere eller trafikanter.

Torsdag den 21. september 2023,

Whiskybrænderi, Stork Club i Schlepzig

De, der havde lyst, mødtes kl. 10.00 ved standeren og kørte 27 km til Stork Club i Schlepzig.

Det er Tysklands første rug-whisky-brænderi, hvor de netop har specialiseret sig i at fremstille whisky af rug. Det blev grundlagt i 2003 og ligger i gamle idylliske bygninger med en Biergarten i gården. Deres koncept er "fra korn til flaske", at lave det hele selv og fra bunden.

Grundlaget for produktionen er højkvalitetsrugen, som er allestedsnærværende i Brandenburg-regionen, og som er den hurtigst voksende rugproduktion i Europa. Til whiskyfremstilling bruges både umaltet rug (robust og krydret smag) og maltet rug (rundere, blødere og mere sødmefuld smag), hvor bl.a. blandingsforholdet giver whiskyen forskellige egenskaber.

Til produktionen bruges der kornmølle, mæsketank, fermenteringsbeholdere, destillationsapparat, der kun bruges til rugwhisky, og et apparat til forædling.

Deres tønder er lavet af tysk spessart-eg eller amerikansk og tysk napoleon-eg, og de bruger også gamle portvin- og sherryfade. Tøndestyring er afhængig af at blande flere tønder for dybde og kompleksitet. Og kvaliteten er også afhængig af tiden i tønderne eller på fadene.

Af smagsstoffer bruges virkelig mange forskellige slags, der giver fyldighed, surhed og sødme, varm eller kølig smag som f.eks: frugtagtig, vegetativ, nøddeagtig, karamel, træ, jordagtig, kemisk, skarp, mikrobiologisk, blomster og krydret.

En anden af hemmelighederne bag kvaliteten af deres whisky er, at de brænder den ved brug af rigtigt træ.

I 2019 modtog Stork Club prisen "Verdens bedste rugwhisky". I butikken kunne man få smagsprøver på diverse whisky. Foruden whisky producerer de

se også stork club whiskey

<https://shop.stork-club-whiskey.com>

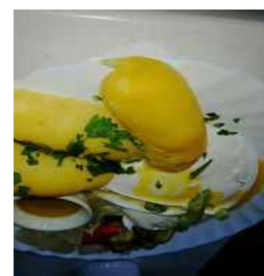
Og så kunne man jo købe efter lyst.

I Schlepzig findes der desuden et mikrobryggeri, som enkelte også besøgte.

Happy hour

Kl. 19.00 var der happy hour, hvor der blev serveret smagsprøver på en af Spreewalds nationalretter.

Quark med pillekartofler og linolie.

Fredag den 22. september 2023

Agurkefabrikken Rabe

Boblitzer Chausseestraße 16, 03222 Lübbenau/Spreewald, Tyskland

Vi mødtes kl. 10 ved standeren og kørte derefter i mindre grupper til fabrikken. Nogle gjorde først holdt ved butikken, da både butik og fabrik havde samme adresse.

Virksomheden er blevet drevet af familien Adler i 5 generationer mere end 100 år som en lille privat familievirksomhed. Under DDR-tiden forblev den privat, da virksomheder med under 10 ansatte ikke skulle kollektiviseres. Adlerfamilien sørgede så for, at der ikke var flere end 10 ansatte.

I dag er det 5. generation, der består af 3 sønner og 1 datter + deres ægtefæller, som driver fabrikken. Faren og moren har trukket sig tilbage fra selve driften, men deltager næsten dagligt alligevel.

Vores guide Olga er gift med den yngste søn, og hun tog imod os og viste os rundt på fabrikken.

Vi startede udenfor ved urtehaven. Det regnede noget, og Olga lånte paraplyer til os, der havde glemt sådanne. Hun gav en introduktion til fabrikens historie, og hun viste os de forskelligt krydderier, der bruges i produktionen. I urtehaven dyrker de dild, sennep, timian, koriander mm., men slet ikke nok til at dække produktionen, dog nok til at vise til turisterne.

Vi gik videre ind i en af produktionshallerne.

Al produktion er årstidsbestemt. Agurkesæsonen er juni-august, så kommer asier, så græskar og så kål. Vi var her i slutningen af september, så det var slut med agurker, asier og græskar. Peberrod kan høstes fra maj til november og forarbejdes løbende. Lige nu var de i gang med at pakke hvidkål i spande til sauerkraut. Vi gik på en bro over maskinerne og havde et formidabelt flot overblik over arbejdet på gulvet. Vi så slutningen af en proces, hvor hvidkål blev emballeret til sauerkraut. Hvidkålen er først blevet stampet og revet og lå nu i store bunker omkring et samleband med spande. Spandene blev undervejs på samlebandet manuelt fyldt med kålen, vejet og kontrolleret, og til sidst blev spandene automatisk påfyldt lage og lukket.

Vi gik ud igen og tilbage til administrationsbygningen. Undervejs kom vi forbi spandevise af agurker, der stod og ventede på at blive parat til distribution. I en sal så vi en film om agurkeproduktionen, fra de blev plukket af personer, der ligger på en "gurkenflieger" en traktor med store vinger, som plukkerne kan ligge på maven på og plukke agurkerne op på et samleband, der ender over en påhængsvogn.

Agurkerne bliver vasket op til 3 gange for at få alt jorden ud fra de stikkende grøntsager. Så bliver de prikket med en nål eller gaffel (3 gange) og overhældt med saltlage, der således kan trænge ind i agurkerne. De skal trække i 24 timer. De skylles og kommes i

glas eller dåser og lagen tilsættes. Lagen består af eddike, sukker og udvalgte krydderier afhængig af, hvilken smag denne bestemte agurk skal have. Og så skal de stå et par måneder og lagre, før de kan distribueres.

Græskar kan syltes på mange forskellige måder: Søde med vanilje, stærke med chili og ingefær eller helt klassisk som asier.

Asier syltes ved, at asiagurken skrælles og flækkes på langs. Kernerne fjernes, og hulrummet fyldes med salt. Når saltet har trukket væden ud af asiagurken, skylles den og skæres i stykker, lægges på glas og overhældes med en stærk, opkogt lage af [eddike](#) og sukker tilsat krydderier.

Hos Rabe har de alm. syltede agurker, syltede agurker DDR art (uden så meget sukker),. hvidløgs agurker, salt og dild agurker, chili agurker, søde chili agurker, peber agurker, senneps agurker, honning agurker og karry agurker. De har også cornichoner, asier med forskellig smag, rådkål, rødbeder, græskar, sauerkraut, syltede selleri, marinerede hvidløg med forskellig smag og perleløg. De har 11 forskellige slags peberrodscremes, 8 forskellige slags dressinger, flere forskellige slags hvidløgscremes og sennepscremes foruden forskellige slags geleer og marmelader. Puha.

Vi fik en smagsprøve på almindelige syltede agurker og som afskedsgave fik vi et lille glas peberrodscreme med æblesmag eller uden.

Vi blev lukket ud gennem et lagerudsalg. Taktisk smart og vi tilbragte et godt stykke tid med at udvælge de produkter, vi hver for sig ønskede med hjem.

De har også en onlinebestilling www.spreewaldrabe.de

Restaurant

Vel hjemme kunne vi slappe lidt af inden vi skulle spise sammen på restauranten på campingpladsen.

De fleste af os mødtes på restauranten kl. 19.00. Vi havde fået reserveret hele terrassen, og lidt uheldigt var det første aften, hvor det var noget koldt (17 grader) og regnfylt. Men overtøj og tæpper hjalp. Vi havde bestilt maden på forhånd, og inden 19.30 havde alle fået serveret drikke og den mad, som de havde bestilt. Og det på trods af, at der kun var én tjener, der samtidig havde fyldt lokale indenfor. Fantastisk service og rigtig godt klaret. Al mulig ros til den unge mand.

Lørdag den 23. september 2023

Kl. 9.00 mødtes vi alle ved standen. Småtaler og arrangørerne fik en meget sød ugle i bånd med blomsterarrangement i. Tak for den. Så sang vi ved standen ned, og der blev sagt farvel og på gensyn.

